

2)

On Chanukah:
בְּיָמֵי In the days of Mattisyahu, the son of Yochanan, the High Priest, the Hasmonean, and his sons — when the wicked Greek kingdom rose up against Your people Israel to make them forget Your Torah and compel them to stray from the statutes of Your Will* — You in Your great mercy stood up for them in the time of their distress. You took up their grievance, judged their claim, and avenged their wrong.¹ You delivered the strong into the hands of the weak, the many into the hands of the few, the impure into the hands of the pure, the wicked into the hands of the righteous, and the wanton* into the hands of the diligent students of Your Torah. For Yourself You made a great and holy Name in Your world, and for Your people Israel you worked a great victory² and salvation as this very day. * Thereafter,* Your children came to the Holy of Holies of Your House, cleansed Your Temple, purified the site of Your Holiness and kindled lights in the Courtyards of Your Sanctuary; and they established these eight days of Chanukah to express thanks and praise to Your great Name.

What is Chanukah [i.e., which miracle does Chanukah commemorate?] The Rabbis learned [in a baraisa from Megillas Taanis]: '... When the Greeks entered the Temple they defiled all the oils that were in it; and when the Hasmonean dynasty triumphed and defeated the Syrian-Greeks, [the victorious Kohanim] searched, but found only one container of oil, which had been laid aside [in some hidden place (Rashi)], with the seal of the High Priest [in such a manner that it had obviously been untouched, and hence undefiled, by the Syrians (Rashi)]; but there was only enough oil in it to light the [Temple Menorah] for one day. A miracle occurred with it, and they lit with it for eight days. The following year, they fixed and established these [days] as festivals of praise and thanksgiving.'

The Rabbis taught in a Baraisa: מִצְוַת חֲנֻכָּהּ – The essential COMMANDMENT of the CHANUKAH lights^[19] is, one LIGHT each night for A MAN AND HIS entire HOUSEHOLD.^[20] והמהדרין – AND THOSE WHO PURSUE MITZVOS^[21] have one LIGHT each night FOR EACH AND EVERY ONE in their household.^[22] והמהדרין מן המהדרין – AND for THOSE

WHO MOST FERVENTLY PURSUE MITZVOS ^[23] **בית שמאי אומרים יום**
– REIS SHAMMAI SAY that on the FIRST DAY of
Chanukah ONE KINDLES EIGHT lights **– מבאין ואילך פחות והולך**
– and HENCEFORTH CONTINUOUSLY DECREASES that amount, ^[24]
– ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת
– BUT BEIS HILLEL SAY that
on the FIRST DAY ONE KINDLES ONE light **– מבאין ואילך מוסיף והולך**
– and HENCEFORTH CONTINUOUSLY INCREASES that amount. ^[25]

“למנצח על אילת השחר” (תהילים, כב). מזמור זה אמרה אסתר בבואה אל אחשורוש לבקש על עמה (מגילה טו:). חז”ל דרשוהו על אסתר וכך אמר “אמר רבי אסי למה נמשלה אסתר לשחר? ולמר לך מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הניסים”. — שואלת הגמ’ — “היא איכא חנוכה?” — כלומר איך אפשר לומר שאסתר היא סוף כל הניסים והרי ניסי חנוכה אירעו לאחר ניסי פורים? ועל כך משיבה הגמ’ — “ניתנה לכתוב קא אמרינן” (יומא כט.). כלומר ניסי פורים שנעשו ע”י אסתר הם סוף הניסים שכתורה שבכתב שהרי ניתנה אסתר היא בכלל כ”ד הספרים שבתנ”ך. לעומת זאת ניסי חנוכה שהיינם לתקופה חדשה — תקופת התורה שבכלל של שלא ניתנה לכתב.

✳️ (א) הזמן היחיד שהוא מועד לרוחניות ומיוחד רק לכך הוא חנוכה. בשבועות לא עשתה תורה זכרון מסוים למתן תורה, ופסח הוא חג הגאולה בכלל. אולם חנוכה מיוחד לזכרון הנסים, לתורה ומצוות, ומצוות בהלל והודאה, הודאה פירושה הוא הכרת טובות הבורא, והשתעבדות מוחלטת לו דלית ליה מגרמיה כלום. וגם שאין לו שום תביעה על הבריית. אלא הכל מחסדו יחברך, וזהו כעצם תכלית הבריאה.

The Hebrew word for thanksgiving is *hodaah*. This word also means "to admit" or "to acknowledge." Rabbi Hutner said that every expression of thanks that one person gives to another is really a form of admitting.¹¹ People sometimes have difficulty saying "thank you" to another person because it implies that the first person needed the second. People who are very arrogant don't want to admit that they need something from someone else. Thus, thanking someone is related to the idea of admitting something. In the Modim prayer, we admit that we need God and that we appreciate everything He gives us. It is much easier for us to believe that we independently accomplish and provide everything we have, rather than it is to give credit to God.

7
The first place in the Torah where the Hebrew word for "thanks" appears is when Leah gave birth to her fourth son Judah. She said, "This time I will thank God."¹² Rashi comments that Leah felt grateful to God for her having had each of her children. However, her husband, Jacob, had three other wives. Since they all knew that Jacob was destined to have twelve sons, they initially assumed that each wife would have three sons. When Leah had Judah, she recognized that she had been granted more sons than was her portion. Upon the birth of her fourth son, she admitted to God that she had been given something that was beyond her fair share.

✱ As long as people get what they feel entitled to have, they find it hard to thank the benefactor for these gifts. They feel that they are only getting what is rightfully theirs. True thanksgiving occurs when people feel they have been given more than they deserve.

In the Modim prayer we say that God is the source of all goodness and that is why we have received from Him. We are not so arrogant as to say that we have received because we deserved to receive.

We normally take our existence for granted. Thus, with these words we admit to God that every moment of our lives is a gift that He has granted to us.

"For Our Souls . . ."

Next we thank God "for our souls which are in safekeeping with You." With these words we thank God not only for the fact of our existence, but also for the quality of our existence. The quality of our lives is due to the fact that we each have a soul. It is not enough to "admit" our thanks to God for having a soul. When we think about the tremendous quality of having a soul, we must sing God's praises: "And tell Your praise . . . for our souls."

Rabbi Yose HaGalili said: "This sign should always be in your hand. As long as a person is alive, his soul is in the hand of his Creator."¹⁶ This means that God designates a tremendous amount of soul for each person, but each of us must draw it into ourselves. God sets up the situation, but it is up to each of us to do what we must to release the soul from its root into ourselves. Each of us has within us only a fraction of what our souls contain. God evaluates what we do with what we have, and if we merit it, He sends more of our souls into us.

In this Modim prayer, we thank God for giving us life. We also thank Him for designating so much potential spirituality to us, should we only wish to make use of it.

12

Artscroll - Chanukah

The Talmud speaks of the miracle of the oil and it is that event that our Menorah-lighting ritual symbolize, but, as our prayers make plain, the entire process leading up to it — skirmish, battle, and onslaught — was the primary miracle. We celebrate the oil because it was God's means of showing us what we would otherwise not have known — that it was He Who delivered the strong, many, and wanton into the hands of those who were weak and few but who fought for the sake of God's Torah.

13

Strive For Truth - R. Jaster

The truth is that there is no essential difference between the natural and the miraculous. Everything that occurs is a miracle. The world has no other cause but the will of Hashem. His deeds and His conduct of the world are the immediate consequence of His will. What He wills comes into being without need of any intermediary. We call God's act a "miracle" when He wills an occurrence which is novel and unfamiliar to us and which consequently makes us aware of the hand of God. We call God's acts "nature" when He wills that certain events should occur in a recognizable pattern with which we become familiar. This familiarity presents us with a challenge. We can choose to recognize that these events too have as their sole and immediate cause the unfettered will of Hashem. Or we can imagine that Hashem has delegated certain powers to "Nature," and that within the realm of Nature man too has the ability to influence events by the process of cause and effect. The whole concept of "nature" is thus nothing but a test for the human being.

10

This requirement to be appreciative in appropriate measure can be illustrated in the following way. Insofar as both Jews and gentiles are alive, they each have the same things for which to be thankful. Nevertheless, Jews must also be appreciative of what we get as a people that is different from what any other people receive. In addition to expressing appreciation for what we have personally and individually been granted, we must express special appreciation for having been singled out for special gifts from God.

For this reason, we are required to give three types of "thank you" to God: One is for those gifts that we have received as living beings. A second is for those gifts that we have received as Jews. The third is for what we have received as individuals. If we address only one or two of these three, then we are derelict in our reciprocating to God what He has given us. If we don't thank God for what He has specifically given us, then we have not really appreciated God's unique relationship with us as individuals.

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹלֵךְ הַזֶּה וְיִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹלֵךְ הַזֶּה

זה הביאור של שאלת הגמ' "מאי חנוכה" על איזה נס קבעה. כלומר איזה נס גלוי אירע שהיא בו סיבה חזקה לקבוע ימים טובים כהלל הודאה לדורות, ותשובת הגמ' היא: נס הנרות הוא הסיבה לקביעת חנוכה, ולולא הנס הגלוי בשינוי הטבע של השמן לא היו קובעים מצוות ח' ימי חנוכה לדורות. ולכן לא נזכרו בברייתא ניסי המלחמה כי הם לא היו סיבה מספקת לקבוע ימי חנוכה.

השי"ת עשה להם את הנס הגלוי — נס השמן — כדי להעיר את לבם ולפתוח את עיניהם, — ראו יד ה' השולטת בחוקי הטבע, ועיי"כ תחבוננו ומבינו שכל ההצלחה במלחמה — ירכים ביד מעשים וכו' — היתה יצועת ה' בדרך נס ופלא.

לסיכום: את שמתח ימי החנוכה קבעו חז"ל לימים טובים בגלל הנס הגלוי שהיה שמתח ימים, וכדי שיעיי"כ נתעורר להכיר בכל הישועות שהיו אז, שאף הן ניסים מאת ה', ונהלל ונודה עליהן להשי"ת, ולכן גם תיקנו תפילה "על הניסים" המדברת על הישועה העיקרית של ניסי המלחמה.

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹלֵךְ הַזֶּה וְיִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹלֵךְ הַזֶּה

14

ומכאן לענייננו. בעצם אין כל חידוש בנס השמן שדלק שמונה ימים, כי מי שאמר

לשמן שידלק יום א' יאמר לשמן שידלק ח' ימים. ואולם, לגבי הנס התמידי בזה שהשמן דולק אין דרך בני"א להתפעל לפי שמורגלים בן, ושוב אין מכירים על ידו מלכו של עולם. משא"כ כשרואים דבר חדש, שהשמן דולק ח' ימים מתפעלת גם עין בשר, והאדם מכיר ש"מי שאמר לשמן וידלק הוא יאמר לחומץ וידלק". עיי"כ נזכרים שגם ליום אחד דולק השמן רק בשליחות של מקום. ולכן תיקנו לברך גם ביום הראשון, כי גם ביום הראשון היתה נס, כפי שנתגלה עיי"כ הנסים שבשאר הימים. ונמצא, אי"כ, שגם במה שדלק השמן ביום הראשון היתה כבר קבלת פני השכינה. (ועיי"כ שהאר"ך לבאר עיי"כ דברים אלה את מעלת לימוד המוסר).

15 - שם ח' א

ע"פ האמור נבין את דברי הרמב"ם (שהבאנו לעיל), זה הביאור: "וצריך אדם לחתור בה" — במצות הדלקת נר חנוכה — "ברך לחתור הנס" — הנרות שאנו מדליקים מודיעים ומוכיחים לנו את הנס (בלשון יחיד) שקרה עם פך השמן בבית המקדש. ולא די בהכרה בנס השמן בלבד, אלא עיי"כ ההתבוננות בנס הגלוי הנה נתעורר ונפקח את עינינו להכיר את שאר הניסים — "ולא הוסיף בשבת ואל תודיע לו של הניסים שעשה לנו", "ניסים" כלשון רבים והיינו: הניסים הנסתרים הרבים שעשה לנו ה' ביצועות ובנצחונות במלחמותינו עם הידונים.

הנרות הקלו אהנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות.
ועל הנהגות ועל המלחמות, שעשו
לאבותינו בימים ההם בליל חנוכה, על ידי הנהגת הקדושים.
וכל שמות ימי חנוכה, הנרות הקלו קדש הם. ואין לנו רשות
להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד, כדי להודות ולהלל
לשמן הגדול על נסיון ועל נפלאותיו ועל ישועתו.

הנרות הקלו These lights we kindle upon the miracles, the wonders, the salvations, and the battles which you performed for our forefathers in those days at this season through Your holy priests. During all eight days of Chanukah these lights are sacred, and we are not permitted to make ordinary use of them, but to look at them in order to express thanks and praise to Your great Name for Your miracles, Your wonders and Your salvations.

18 הנרות הללו אהנו מדליקין... לראותם בלבד. היינו: לראות את הנרות
ועל ידי כן להתבונן בנס הגלוי של פך השמן. "כר" להודות כלומר מתוך כך
להכיר בניסים הנסתרים ולהודות באמת שרק יד השי"ת עשתה זאת בחסדו,
ועייננו בנבואת תורה להשי"ת ולהלל לשמן הגדול.

על נסיון. ראשית, נכיר, נודה ונהלל על הנסים הגלויים. וכאשר נתבונן
תרכוש מדריגה זו נעלה במדריגה תניע
ל"על ישועתך". - לייחס כל הישועות וההצלחות במלחמות להשי"ת
לבד.

19 "תל נפלאותך". - דהיינו אפילו הישועות המופלאות והמכוננות - נפלא
מלשון מכונות. (ע"י רד"ק, ספר השרשים, פלא) - שבלי התבוננות מעמיקה
אין מכירים אפילו בצרות ובסכנות, וק"ו שאין רואים את ישועת ה' בהצילו
אותנו מהצרות הללו, ככתוב (תהילים קלו, ד) "לעושה נפלאות גדולות לבדך"
ואמר חז"ל (נדה לא.) "אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו". דהיינו, שהקב"ה
בעצמו מושיע, והאדם הנושע אינו יודע מאומה לא בצרה ולא בהצלה (עפ"י
אבני אליהו, תהילים לו, ט). בכל זאת ע"י שנחבטין ונכיר שהישועות הבאות
בדרך נסתרת הן מהשי"ת, נחפזה גם למדריגה להודות ולהלל על הנפלאות.

22 **הרש"ן מקלם** ז"ל במאמרו (חכמה ומוסר, ח"א, מאמר ס, פרסומי
ניסא, עמ' קכה) מבאר שחובת פרסום הנס היא בראש וראשונה לאדם עצמו,
שבהדליקו הנרות יתבונן וירגיש את גדול הנס, ויקבל על עצמו עול מלכות
שמים ברגל ובשמה. על מי שאינו מתבונן כתב **נמצא כי הפסד נר חנוכה**
בפשוטו ואינו מתבונן צורת הדברים - כלומר: מי שעושה רק את מעשה
המצוה ואינו מתבונן בתוכנה - **מה ישיב לשולחו דבר**, מה יענה להקב"ה,
האם קיים את המצוה כפי חביבותה, ומיה חביבותה? **"להודיע הנס, ולהוסיף**
בשבת הארל ובר".

23 משל למה הדבר דומה, לאדם הנוסע לחו"ל וקיבל רשימה מפורטת לקנות
דברים מסוימים, ובחזרתו ממסעו שואלו נוהג הרשימה: האם זכרת את הרשימה?
הוא משיב: כן, זכרתי, כל יום קראתי את הרשימה ולא שכחתי, והלה חוזר
ושואל: היכן החפצים המבוקשים? ותענה מהשליח שלא הביא דבר. וכי כן
שקרא את הרשימה מילא את שליחותו? כך הוא בנמשל, אהנו מדליקים
את הנרות, ומבכרים שעשה ניסים לאבותינו, ומתפללים "הנרות הללו... כדי
להודות ולהלל", אך אין אנו זוכרים בשעת מעשה את תוכן המצוה ואת התועלת
התכלית שצריכים לצאת ממנה, שהיא כאמור לעיל להתבונן בנס הגלוי ומתוך
ההתבוננות בנס הגלוי נראה את הניסים הנסתרים (כפי שכתב הרמב"ם) "להודיע
הנס ולהוסיף בשבת הארל, והודיעה לו על הניסים שעשה לנו". זוהי השליחות
המוטלת עלינו במצוה חנוכה.

24 כך ממשיך הגרש"ז ז"ל לבאר (ומעיד על עצמו): "הנה תחלה כי זכיתי
להדליק כמה פעמים נר חנוכה, ולא זכיתי לזכור הדבר שנמסר לנו, להתבונן
בנבואת ה' וחסידי ה', כי הוא כל יכול, ירחיק וחונן בלי תכלית, עד שאתפלא
מתגלים שנעשו בו, לקבל עול מלכות שמים ברגל... או ואביר לאדם
שעושה מעשיו במעשה קוף בעלמא".

הכרה ברורה ושלימה בנס, תיתכן רק אחר התבוננות של ממש בכח הציור. רק אז,
לאחר אשר הומחש "הנס" בעיני שכלו יפעל במוחו כח ההתרשמות, ויגיע להכרה הרצויה
ותוספת ההכרה. ברור הוא, אי"כ, כי בכדי לחוש בנס חנוכה נס פך השמן, לא די באותן
דיבורי שיגרא בעלמא אודות הנס. במעשה ההדלקה "מלומדה" לא נצא ידי חובת "להזהר
בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבת הארל". אך אם נתאר לעצמנו תחילה את מציאות הנס
באופן מוחשי, כיצד דלק השמן אשר במנורה במשך כל ליל כ"ה, והיה פוחת והולך עד
יאור היום, ובבוקר נמצאו הבזיכים מלאים שמן וכן בכל לילה ולילה (עייני ב"י ריש ה'י
חנוכה) אזי תמלא את לבנו הכרה נכונה במהות הנס, ונבוא "להוסיף בשבת הארל והודיעה
לו על הניסים שעשה לנו".

ובאותה מידה של ראייה מוחשית הדרושה להכרת נס השמן, עלינו להתבונן גם על נס
המלחמה ולצייר לעצמנו איך נתקיימו בהם בחשמונאים דברי הכתוב "איכה ירדון אחד
אלף ושנים יניסו רבבה" (דברים לב) ונמסרה אימפריה גדולה כיוון העתיקה רבת
הצבאות, עטורת נצחונות ביד מתתיהו ובניו חלושי הגוף ומעוטי המספר, הנגשים לשדה
הקרב באמצעי לוחמה דלים. כשנצייר בשכלנו את דברי הנס ונקרבים אל לבנו, תתווסף בנו
ההכרה בהנהגת ה', הכרה החביבה למאד לפנינו יתברך.

ואין זו מעלת חסידות אלא מצוות עשה היא, להתבונן בגדולת ה' ונפלאותיו.
ההתבוננות תביאנו לתוספת הכרה במלכות שמים, וכפי שכבר נתבאר, הרי עיקר
ההתרשמות מן הניסים הינה דווקא ע"י ציור הנס תחילה. והוא מה שהדריכנו דהמע"ה:
"לכו וראו מפעלות אלקים נורא עלילה על בני אדם" (תהילים סו) ודייק לומר "ראו", כי
בעזרת כח הציור והסתכלות בראיה מוחשית, זוכה האדם להכיר מפעלות אלקים. ואכן,
זו היא הדרך שבגינה אנו זוכים לתוספת הכרת ה' אשר חביבה היא למאד.

20. "מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים"

ביאורו לעיל את דברי הרמב"ם ש"ע פרסום הנס הגלוי של פך השמן
במצוה הדלקת הנרות, נתבונן בנס ונגיע להכרה ולהודיעה גם על ניסי המלחמה
הנסתרים, אולם מכיוון שכתב "להוסיף בשבת הארל והודיעה לו על הניסים
שעשה לנו" בלשון כללית ולא במפורש על שאר ניסי חנוכה, אפשר לומר
שכתבנו על כל הניסים הגלויים הנסתרים שעשה וצוה לנו השי"ת, ודאי
בראש וראשונה עלינו להתעורר להכיר בישועת ה' מהיוותם, אך יחד עם זאת
תכלית הפרסומי ניסא היא - ש"ע התבוננות בנס הגלוי נכיר שכל הנהגת ה'
אחנו היא נס נסתר ונוסיף שבת והודיעה, כפי שכתב הרמב"ם (סוף פרשת בא.
דרשת תורת ה' תמימה, כתבי הרמב"ם, ח"א, עמ' קנג):

21 "ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים" - "מודה"
במובן כפול, להודות על האמת ולראות בכל מה שקורה נס נסתר, ועיי"כ
לחת תורה ולשבת את השי"ת עליהם - **שהם - הניסים הנסתרים** -
יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורה משה רבינו עד שנאמן בכל דבריו
נמקדו שכולם נסים אין בהם ספק ומהנו של עולם בין ברכים בין ביחוד, אלא
אם יעשה המצוות ילחנו שברו, ואם יעבור עליהם יכרתו ענשו, הכל בנוהג
עליו. "שה" יעוד התורה כולה ניסים ומופתים נמורים הם, כי אין הפרש למי
שמעין יפה בין צדיק ימלא ימיו... בהשקם ובכפפתו וכלא חולי, ובין שאכל תרומה
ישרת... ובין קריעת ים סוף; ... כי אם נאמר שהספק הוא מכלכל הכל והוא
תופעל בעולם, לא מת אדם ולא היה בעבור זכות או תוכה, ואחר שנאמן כי
תאיל הכרת זה העובר בפרס נא יזום בפסע, קצת ד' ה' עשתה זאת ושנת את
פסע בקריעת ים סוף לפני עדרו... ועני ונתתי נשימכם כעתם... שזה עם וחיו
שמך אשר על ראשך נחשת, כולם נסים... לא יבא הפסד בתולדה אפילו יעשו
כל המצוות ויתפללו ויצומו על הנשמים, ואם - ע"פ הטבע - ראוי להוריד
פסד, לא יסנע בהשתחות העם לצלם פלוני... ובאלו אין שני מפורסם לרכים כי
הם נסים נסתרים, ולא ידע אדם כי הצלם פלוני מחולל היחה מפני צדקה שעשה,
והיחה פלוני הכבד היחה מפני אבילות חלב".

הענין עפ"י הגמ' בקידושין (ל): "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין". פשוט הדבר שכך השפעתו של התבלין - התורה - הוא רק כשהיא שלו. ושלו נחשב הדבר רק כאשר מקיים את מה שלומד; כשאנו מקיים, אין התורה שלו רק מונחת אצלנו. וכשם שבמעות שאינם שלו אין אדם שמת, כך גם אם התורה והעבודה כגון תפילה פועלים עליו ועושים בו רושם הרי הם שלו, והוא שמח בהם. משא"כ כשלומד ואין התורה עושה בו רושם, הרי"ו כשל אחרים ואינו שמח בה. וכשהתורה אינה שלו, אין לו את התבלין, וממילא נשאר בו היצה"ר.

לפי"ז מובנת היטב ההקפדה היתירה שהתורה הקפידה על היעדר שמחה בעבודת ה', כי חסרון השמחה מורה שהתורה והעבודה אינם שלו ואין לו רפואה כנגד היצה"ר. גם בחנוכה מי "שהנס שלו" - שמח; ומי שהנס אינו שלו - אינו שמח. וכן בכל הנסים הבחינה היא בדרך זו. ומה נקרא "חנוכה שלו" שנינו שהשי"ת "ייהב חכמתא לחכימין". פירוש מי שאוהב חכמה, הקב"ה אוהב להתעסק עמו. לכן, מי שמגלה רצון והתעניינות בידיעתו ית', בגדלותו וברוממותו ית', מראה לו הקב"ה נסים למעלה מדרך הטבע למען ייטיב לדעת אותו, ואגב כך הוא זוכה בזכות גדולה שתפרסם על ידו גדלותו ית' בעולם.

מי שבאמת רוצה לדעת אותו ית' יתבונן בנפלאותיו כאשר יגיע יום הנס. יתבונן בנס העצום שהיה בימי החשמונאים

26 מי שאינו תאב לדעת אותו, ואינו מרגיש חסרון

באי ידיעת ה', הרי הוא דומה ממש לאיש שהושם לפניו אוכל בעת שאינו רעב - האוכל הזה "אינו שלו" כיון שאינו חסר לו כלל.

עפ"י ח"י - ר' ברוך

28 (וכן כתב המלבי"ם (דניאל ט', כ"ד) "וכבר התבאר ששיבת בית שני לא נחשב לגאולה המיידת, כי הגלות הוחל מוזמן גלות הראשון בימי נבוכדנצר ומשך עד הגאולה העתידה, ושיבת ישראל בימי בית שני ושיבתם שם נחשב מן הגלות, שלא היה להם נביאים..." (אלא שהיתה אפשרות למהר אז את הקץ ולא זכו, כמשי"כ שם).

תקופת הגלות בכל גילגוליה ושלביה היא הקדמה והכנה המכשירה את עם ישראל לתקופה השנייה - תקופת המשיח והגאולה השלימה. כאמור, ראשיתה של תקופה זו בתקופת מעבר - גלות בבל שבה התרחש נס פורים שעליו אמרו חז"ל שהיה סוף כל הניסים, דהיינו שהיה עדיין שייך לסוף התקופה הראשונה של עם ישראל שנשתיימה לאחר חורבן בית ראשון.

29 שנות הבית השני שהיו בתחילת הגלות הארוכה, היו זמן של הכנה וביסוס רוחני לעמידה בנסיונות הגלות. ידע הקב"ה שימי הגלות יתארכו זמן ממושך עד בוא הגאולה, לכן נתן לעם ישראל בתחילה את הבית השני. זמן שבו הכינו את עצמם מבחינה רוחנית לימי החושך והסחר הפנים הצומדים לבוא.

31

הנס הגדול והעצום התמידי שבתקופת הסתר פנים והחושך שבגלות הוא קיום עם ישראל. בתקופה שבה גדלות בתורה וידיעתה מתמעטת והולכת,

32 ובכל זאת עם ישראל קיים ועומד בצביונו, והתורה הקדושה שבכתב ושבעל פה בידיו בלי שינוי, ושום אורב ושונא לא הצליח לכלותו כליון גמור בגשמיים, ושום מסית ומדיח מבחוץ ומבפנים לא עלתה בידו להעביר את כל עם ישראל על דתו. כמו שהפליא לצייר את גודל הנס היעב"ץ בהקדמתו לסידורו, וכך כתב: "מי שיעץ ביחד עניינו ומעמדינו בעולם... אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אליהם מהשנים, ואין אומה בעולם נרדפת כמונו... מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו להשמידנו לעקרנו לשרשנו... לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו, כל האומות הקדומות העצומות אבדו וזכרם... לא הרבקים בה' כולנו חיים היום, לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות וניקוד אחד מתורה שבכתב, וכל דברי חכמים קיימים... לא שלם כהם יד חזק ולא כילם... חי נפשי כי בחתונתנו בנפלאות אלה, גדלנו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו נמצאים, ובמדבר, ובארץ ישראל, וכל מה שארץ הגלות יותר נתמאת הנם יותר, וגודע מעשה תוקפו וגבורתו".

27 Sanctaries in Time - R. Jessler

Hanukah lights to be lit each night - whether they should be lit over the eight days in ascending order, from one to eight (Beit Hillel), or descending order, from eight to one (Beit Shammai). The issue was whether the Sages ordained the choicest mitzvah in accordance with the service of the inward ones, whose joy increases from day to day ("ma'alim b'kedushah - ascending in sanctity"), or in accordance with the service of the average Jew, whose emotions are at their height on the opening day and drop off as the days left of the Festival successively decrease. This also corresponds to the order of the bulls of Sukkot as explained above.

30

ניסי חנוכה, ומה שקדם להם מגזירות השמר מחד, ומסירות הנפש לתורה ולמצוות מאידך, מלמדים אותנו שכאשר אנו מתרשלים בעבודת ה', נתן ה' ביד הגויים את הכח לגזור עלינו גזירות של העברה על הדת. וכאשר אנו מוסיפים את נפשנו על חינוך הדת, השי"ת מושיענו מיד הקמים עלינו, ומסייע בידנו לקיים את כל פרטי המצוות ודקדוקי סופרים, ולשם כך הוא עושה עמנו אפילו נסים שלא בדרך הטבע (עי' ב"ח ריש ה' חנוכה) [נס השמן היה כדי לקיים דין דרבנן שהרי טומאת גויים היא מדרבנן].

ההתנהגות הזו שלנו, ולעומת זה הנהגת ה' אתנו, שבאו לידי ביטוי בחנוכה בתחילת הגלות, הינן אבן יסוד ומורה דרך לכל אורך הגלות. כאשר נתבונן נבחין שהנהגה זו באופן כללי חוזרת ונשנית בעם ישראל, כי כאשר מתרפים בעבודת ה' באות עליהם גזירות רוחניות וצרות גשמיות. וכאשר מתחזקים ומתאמצים להיטיב דרכם ולהתקרב אל ה' זוכים לישועה ה' בניסים נסתרים וגלויים, ולהשגחה פרטית הניכרת לכל לקיום האומה. נמצא שהנהגת ה' וניסיו שהיו בחנוכה, אינם ניסים שהיו בעבר בלבד, אלא שבחנוכה הם התחילו, ומאז שהאירה הנהגה זו, היא וניסיה הווים ונמצאים עמנו במשך הגלות בעבר, בהווה, ובעתיד.

33

נמצא שתקופת הגלות שבה השי"ת מסתיר פניו מאתנו, כוללת בחוכה דבר והיפוכו, מחד גיסא ירידת הדורות בתורה ובמעשים, וחושך רוחני גדול, ומאידך גיסא, ניסים גדולים לקיומו, התפתחותו ופריחתו הרוחנית והגשמית של עם ישראל.

34

לפי יסוד זה נבין את דברי הגמרא (יומא כט.) שפורים הוא סוף כל הניסים ולא חנוכה מפני שניתן לכתוב - מגילת אסתר - אבל חנוכה לא ניתן לכתוב. וקשה מדוע באמת ניסי חנוכה לא ניתנו ליכתב? אלא הטעם הוא מפני שכל הניסים עד פורים ופורים ככלל שייכים לעבר, ואין להם המשך [אע"פ שבדאי יש להם גם השפעה לדורות אבל עכ"פ בעיקרם הם שייכים לעבר] ונכתבו לזכרון כדי להודות עליהם לה'. אבל ניסי חנוכה ותוכנם אינם שייכים לעבר בלבד, ולכן אין להעלותם על הכתב לזכרון כי הם עדיין לא נסתיימו, והם נעשים גם בהווה, כי אנו חיים בהנהגה כזו גם כיום.

1 עפ"י האמור מיושב מה ששאלנו מדוע המשילו חז"ל את ימי הפורים-סוף הניסים לשחר שלאחריו בא היום שמאיר יותר, ולא לסוף היום שלאחריו בא החושך? והתשובה היא, אמנם פורים הוא סוף הניסים השייכים לתקופת בית ראשון, שאחריו מתחילה בעם ישראל תקופת הסתר פנים של הגלות. אך כאמור, מאידך גיסא בתקופה זו מתחילה שרשרת ניסים, החל מחנוכה שמגיעה לשיאה בהתגלות משיח צדקנו, שבמרכזה בולט הגס הנפלא והתמידי של קיום האומה ותוהויה ברציפות בתוך כל הצרות, "שנפלאות אלה גדלו יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים במדבר ובארץ ישראל". לכן פורים דומה לשחר כי אחריו מתחיל היום המאיר, מבחינה זו של נס קיום האומה בכל דורות הגלות.

37

לעומת זאת, שיטת בית הלל היא שאכן מחד גיסא יש ירידה נמשכת בגלות, אך מאידך גיסא כנס הנפלא של קיום האומה, ובמיוחד הקיום הרוחני של עם ישראל והתורה, ניסי חנוכה הם הבסיס והשורש לנס תמידי המתגבר והולך, כי כמו שבגרות חנוכה התמשכות הנס שמונה ימים חזקה והגדילה אותו, כך ככל שמאריך זמן הגלות גדל ומתעצם (הנס).

36

והולך. משום כך שיטת בית שמאי שתקנת חז"ל בהדלקת נרות חנוכה לזכר הנס היא להדליק בכל יום משמונת הימים נרות, המסמלים והממשיכים אור ושפע רוחני לסייע בידינו בעבודת ה', אך לפחות כל יום ממספר הנרות שהרי לאחר כל יום מימי החנוכה שחלף היה טמון בכח השמן נס לזמן קצר יותר, ונראה כאילו הנס פוחת והולך, וכן האור הרוחני בדורות הגלות פוחת והולך.

38

1 כאמור, ניסי חנוכה הם החחלה ושורש להנהגת ה' את עמו בגלות. הניסים והמצוות שתיקנו חז"ל כחנוכה במהותם הינם סימנים ומורי דרך למצבנו ותפקידנו בתקופה ארוכה זו. נמצא שהניסים והמצוות של ימי החנוכה הם חלק בלתי נפרד מהגלות. לכן לא קבעו חז"ל במצוות הימים הללו זכר לנצחון ולעצמאות; נעל אף שאכן ניסי חנוכה הביאו לשלטון יהודי ולעצמאות בארץ ישראל להרבה שנים, כמו שכתב הרמב"ם ... וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה — ה' חנוכה, פ"ג ה' א' כי העצמאות אינה התוכן והלימוד שמחובתנו ללמוד ולהתעלות מימי החנוכה לדורות, אדרבא, עיקר הלימוד הוא להתנהגותנו ולהנהגת ה' עמנו בהיותנו משועבדים בגלות.

39

History of the Jews - Paul Johnson

Historians should beware of seeking providential patterns in events. They are all too easily found, for we are credulous creatures, born to believe, and equipped with powerful imaginations which readily produce and rearrange data to suit any transcendental scheme. Yet excessive scepticism can produce as serious a distortion as credulity. The historian should take into account all forms of evidence, including those which are or appear to be metaphysical. If the earliest Jews were able to survey, with us, the history of their progeny, they would find nothing surprising in it. They always knew that Jewish society was appointed to be a pilot-project for the entire human race. That Jewish

dilemmas, dramas and catastrophes should be exemplary, larger than life, would seem only natural to them. That Jews should over the millennia attract such unparalleled, indeed inexplicable, hatred would be regrettable but only to be expected. Above all, that the Jews should still survive, when all those other ancient people were transmuted or vanished into the oubliettes of history, was wholly predictable. How could it be otherwise? Providence decreed it and the Jews obeyed. The historian may say: there is no such thing as providence. Possibly not. But human confidence in such an historical dynamic, if it is strong and tenacious enough, is a force in itself, which pushes on the hinge of events and moves them. The Jews believed they were a special people with such unanimity and passion, and over so long a span, that they became one. They did indeed have a role because they wrote it for themselves. Therein, perhaps, lies the key to their story.

40

Artscroll - Shabbat (Tahil)

23. Although embellished mitzvah observance (הדיר מקנה) is required wherever it is feasible (see below, 133b, and Succah 33a), the Rabbis uniquely prescribed multiple levels of enhancement for the commandment of the Chanukah lights. This is because the miracle commemorated by this mitzvah was itself occasioned by an act of enhanced mitzvah performance: Although the Jews found only a single undefiled flask of oil, they could have sustained the Menorah service for eight days by opting for a standard level of kindling. That is, since there is no minimum requirement regarding the thickness of the wicks used in the Temple, they could have fashioned very thin wicks — ones 1/8 of their normal size, which would require very little oil. They chose, however, to enhance the kindling by using wicks of normal thickness, and for that reason the Rabbis instituted for the mitzvah of Chanukah a multiplicity of enhancements not found in other mitzvot (Beis HaLevi; cf. Chidushei HaGriz ibid. (ר"ה ומהדרין מן המהדרין).

41 - חז"ל (פ"ג ה' א') - חז"ל (פ"ג ה' א')

ובגמרא שנה (כג.) זיום ראשון מנרן
מנרן שחיס ונשאר ימים מנרן ח' ומנרן
שהרואה נר חנוכה בליל ראשון מנרן ברכת הזמן,
שהחיינו, משמע שרק בראיית הנר יכול לנרן
ברכת הזמן, אבל בלא ראי' אינו יכול לנרן. וקשה
דמאי שנא משאר יו"ט שמצרכין ברכת הזמן על
היום עצמה, ולמה כאן אינו יכול לנרן זמן על
היו"ט בלא ראיית הנרות, ואמר החידושי הרי"ם
(מוצא בשפ"א לחנוכה תרל"א ד"ה ח"א"י) כי
הימים דחנוכה אינם קדושים בעצמם, ורק
בהתעוררות נפש ישראל ע"י הנרות יכול הוא
לקדש הימים שירד בהם האורות משמים, ולכן ע"י
ראיית הנרות נתעורר נפש ישראל ואז יכול הוא
כבר לנרן ברכת הזמן, אבל בלא התעוררות
מנפש ישראל אין להימים קדושה מעצמם כמו בכל
יו"ט.

[illegible]

ועד"ו גם נר הנסכה
ואיתא בספח"ק שמשבח בו מאוד המנוחה שהוא האור
הגנוז, לכך הנרות הללו קודש הם, שמאיר בהם
אור האלקות הגנוז שהוא קודש קדשים, ולכן אין
לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד. וענין
לראותם הוא, לפי שהאור הזה הארתו הוא בנסכה,
שלאיר את נשמת יהודי באור אלקות, והראיה היא
כח פנימי של הבח שיש לה שייכות לנשמה. וזה
היתה מלחמת ההסמונאים ביונים, שהיונים זכמו
להחשיך עיניהם של ישראל, שמלחמתם עם ישראל
לא היתה מלחמה גשמית שבגוף, אלא התסיכו
עיניהם של ישראל, היינו שהחשיכו את אור הנשמה,
שנשמת יהודי לא תרגיש את אור האלקות, וע"כ
גזרו כתבו על קרן השור שאין לכם חלק בא' ישראל
שע"י גרמו השכות בנשמותיהם של ישראל. ובגזר
זה הופיע הגילוי של נר תנוכה המאיר בנשמה. ובגזר
שעיקר נ"ה הוא לראותם, שע"י הראיה הודד האור
להאיר הנשמה. וע"כ הרואה נ"ח מברך.

3

those of the physical, emotional, and intellectual elements of the soul plus the general force which comprises the totality of human aptitudes: נפש, שכל, רוח, חכמה. The first letters of these words form the word נשמה.

5

והנה ה' מלכיות הם הקמים צבא בקליפות של
ישראל רצ"ה לנצל באחרות חיו וכס כנודמים
שאין יהודי ואחרות יח"ס כחצלות לכל צאי פנים
וישראל גוי אחד הם כדנוקים באחרות כמדינה
ואתם בדקנים בכוי' וכו' מ"ד המלכיות הם ארבעים.
צבא מן בסי' שלמה לפרדוף פירוד למרע קליות
(ח"ס הכחוד וירלו יושבי קליות מאחוזתך) וישראל
הם נקודם המלכיות וכבר ידעה כמי' חמ"ג אחד
לכל הקליות וכשיחצולו כל המלכיות ישוד יתקדוהו
באחרות כדכחיב לו חסדון ע"ד פנים שם כדורם
יחד לקרוא כולם בשם הוי' וכחצי וסיה הוי' למלך
מ"ד היום הכוח יחי' הוי' אחד ושמו אחד ואלו
היו היתוכם לנצח ישראל גוי אחד בארץ בדקנים

ובזה תבין מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי
חנוכה. (אשר הלא חינוג לבאולה העתידה במהרה
בימינו וכמו שכתבתי לך כמה פעמים) משחקין הנעים
בחתיתם על מרובעת ועליו בד' קצותיו חקוקין אותיות
גשניה בפירוד אות אחד לכל רוח והעץ הזה מתגלגל על
נקודת קוטב מרכז האמצעי, הלהרות המלכות הללו
המרומזין בתבית גשניה כנ"ל המגורים בפירודם בקצוות,
הנה כולם סובבים על המרכז נקודה האמצעית ישראל
המאחדים הקצוות, על כן הקצוות סובבים על המרכז וכולם
יתבטלו אל המרכז ואז יהפוך אל עמים שפה ברורה יהיה
לקרוא כולם בשם הוי"ה, ואז תתבטל לגמרי וזהמת נח"ש
בגימטריא גשניה, אז הוי"ה מל"ך הוי"ה